

az Anasoft Litera szlovák irodalmi díjról

Ceremónia vagy a minőség fokmérője?

Katarína Kuchelová Besztercebányán született, a pozsonyi Színművészeti Főiskolán tanult. Jelenleg is Pozsonyban él. A 9. éve működő, mára már igen rangos Anasoft Litera szlovák irodalmi díj alapítója és szervezője. Ezenkívül egy kisebb csoporttal közösen azon fáradozik, hogy Besztercebányán megújulhasson egy középkori torony, ahol irodalmi alkotóházat tervez. Mindemellett összehasonlító irodalomtudományból doktorál a brünni egyetemen. Négy verseskötete jelent meg. Költeményei különféle külföldi antológiákban és folyóiratokban mintegy tíz nyelven olvashatók.

Hogyan lehet irodalmi díjat alapítani?

DEÁK RENÁTA ■ *Mi valójában az Anasoft Litera?*
KATARÍNA KUCBELOVÁ ■ Az Anasoft Litera az előző évben megjelent legjobb prózai munkáért odaítélt díj. Az összes szlovák díj közül ez jár a legmagasabb összeggel – 10 000 euróval. A díj külföldön is elég jól ismert, és nem csak a győztesek, hanem az évente kiválasztott tíz döntős számára is komoly presztízst jelent. Nagyon jó publicitást biztosít, ami nagy érték az egyre nagyobb mennyiségben megjelenő könyvek között.

■ *Miért láttad szükségét, hogy belevágj egy ilyen kezdeményezésbe, egy ilyen díj alapításába?*

■ A különböző országokban egy jelentős irodalmi díj pozitív impulzust jelent – noha az irodalmi díjak előnyeiről és hátrányairól bizonyára hosszas vitákba lehetne bocsátkozni. Az azonban tagadhatatlan, hogy egy díj bizonyos mértékben felkavarja az állóvizet, nyilvános vitát indít el, és nekünk már az is épp elég, ha beszélnek az irodalomról. A másik ok pedig az volt, hogy fiatal voltam, nem volt jó munkám, és talán könnyebb volt kitalálni magamnak valami testhezálló munkakört, mint keresni egyet. De aztán mégiscsak találok kellett valakit, aki ezt megfinanszírozza.

■ *Hogyan kezdte bele a szponzorálásba? Hogyan fogadtak titeket a különböző helyeken? Nem szerettétek volna megszólítani a Kulturális Minisztériumot is?*

■ A Kulturális Minisztériumban egyáltalán nem gondolkodtunk. Politikailag független díjat akartunk. A Kárpát-medencében jellemző demokráciákban, mint amilyen a miénk is, nem várható, hogy az ilyesfajta projektek ne váljanak a politika eszközévé. Továbbá a minisztériumokban még mindig viszonylag gyakran cserélődnek a felelős személyek, a négyévenkénti választások után mindig ott lebegne a lehetőség, hogy a következő miniszter eltörli a díjat. Az elején tehát sok céget kerestünk meg, és közülük a legkisebb vállalat bizalmát sikerült elnyernünk, ez azonban mindenekelőtt azért történt így, mivel ezzel a céggel

közvetlen kapcsolatban álltunk, és abban az időben kezdett aktívan dolgozni a cég a saját társadalmi felelősségvállalás programján. Egyikünk sem számított rá, hogy épp egy irodalmi díj teszi őket ismertté oly módon, ahogy történt. A Kulturális Minisztérium ennek ellenére jelentős részét adja a költségvetésünknek. Az Anasoft Litera több olyan rendezvényt is szervez, melynek finanszírozását a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma támogatási rendszerének segítségével tudjuk biztosítani. A Minisztérium és az önkormányzati támogatások évente hozzájárulnak kisebb rendezvényeinkhez, ezek azonban másodlagos anyagi források. Tapasztalataink egyértelműen azt mutatják, hogy akár nagyszabású kulturális projektek megvalósítására is sor kerülhet kisebb cégek közreműködésével, ha a felek kölcsönösen meghallgatják egymást, és olyan hosszú távú elképzeléseik vannak, melyeket össze tudnak hangolni és fokozatosan megvalósítani.

■ *Kütagostátok már a megfelelő publicitás biztosításának ösvényeit?*

■ Nagyjából három év telt el a projekt indulása óta, amikor hirtelen megélné a médiaérdeklődés, és áttörést értünk el. Paradox módon a média-megjelenéseink megdrágultak. A fokozottabb publicitással együtt járt, hogy az emberek figyelni kezdtek a projekt finanszírozását is, mely egy kis-középméretű vállalkozásnak, egy informatikai cégnek köszönhető. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az Anasoftnak a projektbe való bekapcsolódása idején hatvan alkalmazottja volt, míg jelenleg már százan dolgoznak náluk. A szerkesztőségi iroda, illetve konkrétan a döntősöknek a legbefolyásosabb napilapban való rendszeres bemutatása a rendelkezésünkre álló kerethez képest igencsak sokba kezdett kerülni. A legnagyobb csalódást mindenekelőtt az okozta, hogy még a média sem vette figyelembe, hogy itt egy kis cég jótékonykodásáról van szó, és nem egy nagyvállalati szponzorációról, ami ezen a területen természetesen teljesen más lehetőségeket rejt magában. Úgy döntöttünk, hogy szemet hunyunk a „van támogatók, hát fizessetek” megközelítés felett, a napilappal sikerült megállapodnunk, és fenntartani a folytonosságot, amely más orgánmok érdeklődését is felkelti.

■ *Minek vagy kinek köszönhető, hogy a díj tartósan fenn tud maradni?*

■ Úgy gondolom, alapvető fontosságú, hogy legyen egy támogató, aki hosszú távon befektet a projektbe. A másik fontos dolog, hogy legyen többszálú a finanszírozás. A források legnagyobb része a támogatóinktól származik, de épp a másik fontos anyagi csatornának köszönhetően – melyet különféle intézményi forrásokból kapunk

– tudtunk rugalmasak lenni, és voltunk képesek sikeresen reagálni a gazdasági válságra, melynek idején fejlődött leginkább a projekt. Úgy gondolom, nagyon fontos továbbá, hogy kölcsönös bizalom épüljön ki a támogatókkal, valamint közvetlen és nyitott legyen köztünk a kommunikáció.

Hogyan választják ki az előző év tíz legjobb prózakötetét?

■ *Hogyan történik a művek értékelése? Milyen szempontok szerint? Ki szokott bekerülni a zsűribe?*

■ A zsűri évente megújul. Mindegyik bírálóbizottságnak kicsit más a stratégiája, minden év kicsit különböző. Van olyan zsűri, ahol gyakran találkoznak egymással a zsűritagok, és sok időt töltenek együtt, mások már eleve rangsorral a kezükben jönnek, ami végül kilencven százalékos egyezést mutat a végeredménnyel. A zsűri nagyobb részét irodalomtudósok és kritikusok alkotják, de helyet kapnak a soraiban műfordítók, költők, publicisták, és volt már filmesztéta vagy színházi dramaturgunk is.

■ *Milyen tendenciákat lehet látni az elmúlt kilenc évre visszatekintve?*

■ Bár minden évben új zsűrit kérünk fel, azt vettem észre, hogy a kurátorok válogatási szempontjai nem mondanak ellent a díj jellegének és a korábbi zsűri döntéseinek. Fontosabbnak érzik, hogy tiszteletben tartsák a jelenlegi és a korábbi kurátorokat és a döntőbe jutott ill. díjnyertes szerzőket, mint azt, hogy meglepő döntéseket hozzanak. Bár nem adtunk meg előzetes kritériumokat, úgy érzem, az Anasoft Literának sikerült kialakítani saját nívós karakterét, és az olvasott és tájékozott olvasóközönség nem csalódik abbéli várakozásaiban, hogy milyen újabb könyvek kerülnek fel az Anasoft Litera díjra jelölt tíz legjobb könyv listájára.

■ *A döntőbe került könyvek szerzőivel az egész év folyamán rendezett programok, viták, felolvasások talán még hatásosabbak is, mint az első díj odaítélése.*

■ Remélem. Tíz könyv már elég nagy mennyiség, ezzel dolgozni már elég átütő erejű fellépést tesz lehetővé, komolyabban, mint ha csak öt esetleges könyvről volna szó, vagy az egyetlen díjnyertes könyvről. Ezzel sokkal nagyobb figyelmet lehet kelteni. Vitalehetőségeket teremtettünk a díjazás mechanizmusán belül, és olvasói díjat is létrehoztunk.

■ *Ezt nyerte el, mint tudjuk, Veronika Šiklovánának a LHarmattan Valabol Európában sorozatában szlovák regényként Závada Pál utószavával, Mészáros Tünde fordításában magyarul is megjelenő regénye.*

■ Igen. A közönségnek és a zsűrinek nem szokott egybeesni a véleménye. Érdemes végignézni

KUCBELOVÁ,
Katarína

„Az aszályos
huszadik század
(a cseh és a szlovák
költészetéről)”
Magyar Lettre
Internationale, 83

„Versek”
Magyar Lettre
Internationale,
82, 87

a döntőbe jutott könyvek listáját: nem sok olyan szerző van, aki minden könyvével bejutott volna a célegyenesbe a díj megléte óta, és itt nem számít, hogy neves, beérkezett vagy újonnan fellépő írókról van-e szó. Van, akinek nem sikerült még két kötetrel sem versenybe lépni. De van egy nagyon erős női kvartettünk: Jana Beňová, Ivana Dobráková, Monika Kompaníková és Svetlana Zuchová. És vannak új szerzők, akik már az első kötetüktől kezdve benne vannak a válogatásban: mint Vit'o Staviarsky, Jaro Rumpli, Maroš Krajinak vagy Lukáš Luk. És vannak olyan beérkezett íróink is a listán, mint Vilikovský, Dušek, Blažková, Juraňová. Másfelől meg kell mondani, hogy egyik jelölt sem kellett akkora közérdeklődést, mint az idei díjnyertes könyv, Balla „Az apa nevében” c. regénye.

■ *Hogyan képzeljük el az Anasoft Litera fesztivált?*

■ A fesztivál az Anasoft Litera legnagyobb rendezvénye. Azonkívül, hogy bemutatjuk a frissen döntőbe jutott szerzőket, még jóval a győztes kihirdetése előtt különféle vitafórumokat koordinálunk, fiatalokkal dolgozunk együtt. A fesztivál más műfajok világába is tesz kirándulásokat: színház, kiállítás. . .

■ *Főként a fiatalabb nemzedék megszólítása a cél? Pontosan milyen témák kerülnek terítékre? Ezek az irodalomtudósok szakmai közösségével együttműködve formálódnak?*

■ Minden korosztályhoz szólunk. A fiatal nemzedék természetesen nagyon fontos, főleg, amikor az ember azt kezdi érezni, hogy a saját közössége korlátaiba ütközik, és a megfelelő oktatás válik alapvető problémává: a szöveg megértésének képessége, kontextusba helyezése, vagy olyan látzólagos banalitás, mint a szókincs. A fesztiválon olyan témákkal foglalkozunk, amelyeket fontosnak tartunk; beszélgettünk például a szerkesztői szakma hiányáról, olyan alternatív finanszírozási forrásokról, mint például a crowdfunding, bloggerekről és írói ambíciókról, a forradalom előtti cenzúra konkrét mechanizmusairól, az öncenzúráról, és még sok minden másról.

A díj helye a szlovák irodalmi életben

■ *Sikerült betörnie a díjnak a szlovák irodalmi életbe?*

■ Úgy tűnik, nagyon is, ha a könyvpiac szemszögéből vizsgáljuk a kérdést. A kiadóknak, könyvesboltoknak, sőt, még maguknak a szerzőknek sincs okuk panasza, és nem is panaszkodnak. A jövő azonban gyakran változtatja az írókra vetülő reflektorfényt, és bár az Anasoft Litera irodalmi díj abszolút hiteles fokmérő abból a szempontból, hogy képes megszűrni az értékesebb irodalmat, mégsem vagyunk tévedhetetlen proféták.

■ *Figyelemmel kíséritek esetleg azt is, hogy a díjazott művek könnyebben érvényesülnek-e külföldön: azaz lefordítják őket?*

■ Igen, az Anasoft Litera a külföld számára is hivatkozási pont. Ez már a díjak velejárója. De itt is szeretném megjegyezni, hogy a díj csak egy része a teljes infrastruktúrának, melybe beletartoznak a minőségi szlovákisták, munkájuk különféle támogatása stb. Szlovákia azonban nem teljesen automatikusan elismert ország külföldön, híján van az olyan népszerű irodalmi neveknek, mint amilyen például Szymborszka, aminek köszönhetően a külföldön véleményformáló embereknek

érvényes élménye lehetne az irodalmunkkal kapcsolatban, és ez más írókra is kivetülne. Egy ilyen helyzetben még hasznosabbnak bizonyul egy díj. Bizalomkeltő az a tény, hogy érdekel minket a saját irodalmunk, hogy igyekszünk alkotásainkat folyamatosan értékelni és díjazni.

■ *A legutóbbi évadok tíz döntőse között magyar szerzők is felbukkantak, pl., Hunčík Péter vagy Grendel Lajos. Hogyan lebecsülhető ez?*

■ Épp a magyar szerzők miatt tettünk kivételt, és kerültek az értékelt könyvek közé olyan művek is, melyeknek szerzői szlovák állampolgárok, közvéleményformáló hatású a munkásságuk, és részei a kulturális környezetünknek, de könyveik nem szlovákul íródtak. Akkor értékeljük őket, amikor szlovák nyelven is megjelennek, és a könyvek bekerülnek a szlovák irodalmi vérkeringésbe. Ez talán nem egy szokványos lépés, de tekintettel vagyunk arra, hogy a magyar kisebbség jelentős részét teszi ki országunk lakosságának. Fontosnak tartjuk, hogy felhívjuk a figyelmet ezekre a könyvekre így is, nem csak „kisebbségi irodalom”-ként felcímkézve. Ez segíti a kölcsönös megértést. Úgy gondolom, hogy egy ilyen projekt, mint ez a díj, megengedheti ezt magának abban az esetben, ha veszi a fáradságot és feltárja az összefüggéseket, konkrétan például azt, hogy a fordítás természetesen csak interpretációja az eredeti műnek, de azt is, hogy a szerző és a mű kontextusának szintén megvan a maga szerepe. Ezzel a gesztussal nem az a célunk, hogy megszabjuk, mely országhoz tartozik az adott szerző vagy mű, mi csupán díjazunk, és felhívjuk a figyelmet azokra a könyvekre, melyekről úgy gondoljuk, hogy kissé más típusú értékkel bírnak a szlovák olvasó számára, mint a többi fordított irodalom. Érzékeljük a különbséget, amikor szlovák fordításban jelenik meg mondjuk Esterházy és Hunčík Péter.

■ *Léteznek Szlovákiában ehhez hasonló díjak? Fontosnak tartod, hogy versengjenek egymással?*

■ A versengés természetesen egészséges dolog. Ha azonban olyan helyzet áll elő, hogy az ilyen típusú irodalmi szintér túlságosan telített, akkor könnyen megtörténhet, hogy végül mindenkinek jut valamilyen díj. Ameddig megfizetik, miért ne? Az olvasók számára azonban már nem lenne nagy jelentősége. Eddig Szlovákiában nem következett be hasonló. Sőt, költőként panaszkodhatnék, hogy lényegében semmilyen, költészetet elismerő irodalmi díjunk nincs. Remélve, hogy egyszer részesülök majd valamilyenben, addig is felkínálom az embereknek a díjalapítás know-how-ját, de sajnos még senki sem jelentkezett.

■ *Költőként hogyan sikerült összeegyeztetni a díj szervezői munkáját a saját munkásságoddal?*

■ Sajnos nem vagyok nyugdíjas, és így vagy úgy, de mindenképp dolgoznom kell. Ideális esetben azonban legszívesebben semmit sem egyeztetnék. Amikor nem dolgozom, írok, és igyekszem minél nagyobb alkotóidőt kiharítani magamnak. Most azonban se nem dolgozom, se nem írok, mert a kisbabám tölti ki a napjaimat, és tulajdonképpen most minden más teljesen felesleges.

■ *Véleményed szerint milyen időszakát éli most a szlovák költészet? Költőként ki inspirál, illetve kortársaid közül ki volt rád leginkább hatással?*

■ A nyilvánosság érdeklődésének szemszögéből ez majdhogynem marginális kérdés. Az értelmiség

és a véleményformáló személyiségek közül nagyon kevesen említenek vagy idéznek bármilyen költészetet, és ha igen, akkor sem szlovákot. Többnyire senki sem színesíti a cikkeket vagy köszönőbeszédet, illetve beszélgetéseit ismert versekkel vagy metaforákkal. Nem a jólneveltség része, így aztán senki nem is játssza meg magát, hogy sok köze lenne a költészethez. Ennek ellenére a költészet persze éli a maga viharos életét, a fiatal nemzedék határozza meg, és vívja meg a maga ádáz harcait. Véleményem szerint nagyon különleges költő a hetvenes évek Ivan Štrpka. Ha van rá mód, fordítani kell, idén jelenik meg összegyűjtött műveinek a harmadik része. Ami figyelemreméltó, és ami változott, az a női költészet megítélése, melyet szokás haladónak tekinteni, míg a múltban inkább marginalizálva volt a már úgyszólván marginalizált műfajon belül.

Emlékszem, hogy Mila Haugová egyik könyvbemutatóján a nagy szlovák költő, Ján Buzássy méltatta mint olyan költőnt, aki az idősebb generáció legjelentősebb szerzőjével, Máša Halamovával, vagy Lidka Vadkerti Gavornikovával cseréli ki a gondolatait a gyermekvállalásról és a gyermeknemzésről. Úgy gondolom, hogy mára a nyilvánosság megértette, hogy az én generációmhoz tartozó női szerzőknek sok egyéb témája is van, Mila Haugovának is. De annál szenvedélyesebben beszélgettünk a szülésről egy kávé mellett.

■ *A tapasztalatok birtokában csinálnál már valamit másképp?*

■ Azt hiszem, az alapvető kérdésekben nem, az irodalmi díj gyakorlatilag minden alkalommal jelentős változások nélkül működik, ez egy szertartás, amit az emberek már megszoktak.

■ *Beteljesítette ez a projekt a várakozásaidat?*

■ Némely dologban még túl is szárnyalta, de az is tény, hogy az induláskor nem voltak túl nagyok a várakozásaim. Ez mégiscsak csak egy irodalmi díj, ami maximum egy irodalmi szalonban hálás téma. De a díj tényleg megszületett, és jó könyvek nyírnak el, működik a dolog. Az utóbbi két évben más vezet a projektet, Jana Ondíková, így a díj is egy újabb, felnőtt szakaszához ért. És Janka szerencsére nagyon jól csinálja.

■ *Mit gondolsz, Jana Ondíková miben gazdagította ezt a projektet? Milyen módon lett érettebb?*

■ A kulturális projekteknek mindig jót tesz, ha függetlenné válnak az alapítóiktól. Ez egy jel, hogy jól vannak kitalálva, és egyben lehetőség nyílik további, új gondolatok és új projektek megvalósítására. Janka sokkal következetesebb munkát végez a diákokkal és tanáraikkal, és mindez nem meggy más feladat rovására. Professzionálisabb lett az írók videóprofilja, melyet mi gyártunk, annak köszönhetően is, hogy Jana talált erre anyagi forrást. És még rengeteg dolgot említhetnék.

■ *Mi okozott meglepetést számodra az eltelt kilenc év során?*

■ Minden évben meglep néhány könyv jelölése. Legfőképpen viszont azon vagyok meglepve, hogy a díj még mindig létezik. Az Anasoft Literát 2006-ban alapítottuk, Szlovákiában nem jellemző, hogy ilyen sokáig működjön egy kezdeményezés. Ez alatt a kilenc év alatt túléltünk két gazdasági válságot, nem könnyű a projekt finanszírozása, és csodaszámba megy, hogy valaki ennek ellenre bevállalja.

TÓTH ANNAMÁRIA FORDÍTÁSA